

# YAZIDAKİ YAŞAMLAR

David Lodge

HECE

deneme



**David Lodge:** 28 Ocak 1935'te Londra'nın Brockley bölgesinde doğan Lodge, 1960 yılında girdiği Birmingham Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünde 1987 yılına kadar çalıştı ve emekli oldu. Hocalığından önce başlayan yazarlığı hâlen sürmektedir. Yazar, akademisyen, teorisyen ve eleştirmen olan Lodge, bu özelliklerinin eşsiz harmanını eserlerine yansıtır. Roman başta olmak üzere edebiyatın birçok dalında çalışması vardır. Ödül almış eserleri, radyo ve televizyon programlarına uyarlanmış çalışmaları bulunuyor. En çok bilinen eserlerini *Cennetten Haberler*, *İyi İş*, *Dünya Küçük*, *Ne Kadar İleriye Gidebilirsin?*, *Yerleri Değiştirme*, *Yazar Yazar*, *Sağır Cümleler*, *Çok Yönlü Bir Adam* gibi romanlarını, *Kurgu Dili*, *Modern Yazım Şekilleri*, *Bah'tin'den Sonra*, *Bilinçlilik ve Roman*, *Kurgu Sanatı* gibi teori çalışmalarını, *Ev Gerçekleri*, *Yazma Oyunu*, *Gizli Düşünceler* gibi tiyatro eserlerini sayabiliriz. Lodge hâlen Birmingham'da yaşamakta, edebiyat ve düşünce dünyasıyla kurduğu sıkı bağlarını sürdürmektedir.

**Aytaç Ören:** 1972 Ankara doğumlu olan Aytaç Ören, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nde çalışmakta olup evli ve üç çocukludur.



# YAZIDAKİ YAŞAMLAR

DAVID LODGE

Çeviren  
Aytaç Ören

HECE YAYINLARI

Hece Yayınları: 370  
Deneme

Birinci Basım: Ocak 2016  
Orjinal Adı: *Lives in Writing*  
Copyright©David Lodge 2014  
©Hece Yayınları

Kapak Tasarımı: SARAKUSTA  
www.sarakusta.com.tr  
Teknik Hazırlık: Bülent GÜLER

Baskı: Dumat Ofset  
T: (0312) 278 82 00

ISBN: 978-605-9279-64-2

HECE Basın Yayın Reklamcılık San. Tic. Ltd. Şti.  
Konur Sokak Nu: 39/1-2 Kızılay-Çankaya/Ankara  
Yazışma: P.K. 79 Yenışehir/Ankara  
T: (0 312) 419 69 13 F: (0 312) 419 69 14  
e-posta: hece@hece.com.tr  
www.hece.com.tr

# İÇİNDEKİLER

Çevirmenin Önsözü /	7
Yazarın Notu /	9
Önsöz /	11
Merhum Graham Greene /	13
Yükseliş ve Düşüş ve Kingsley Amis'in Yükselişi ve Düşüşü /	31
Uсталık Gerektiren Bir İş: Muriel Spark'ın Biyografisi /	55
John Boorman'ın Arayışı /	69
Alan Bennett'in Dizinsel Otobiyografisi /	79
İçerdeki Adam Greene /	95
Simon Gray'in Günlükleri /	105
Terry Eagleton'ın Bütün Her Şeye Vedası /	121
Yâdedilen Frank – Bir Kermodeçu Tarafından /	145
Malcolm Bradbury: Yazar ve Arkadaş /	157
Diana'nın Ölümü /	183
Trollope'un Sabit Dönemi /	197
H. G. Wells'i Yazmak /	209
Teşekkür /	237
Dizin /	239





## Çevirmenin Önsözü

20. yüzyılın ikinci yarısından günümüze uzanan değişimlerin art arda geldiği sıkıntılı bir dönemin yazarıdır David Lodge. Üniversite, edebiyat, kuram ve romanla iç içe geçmiş bir ömrü bütün verimliliği ile kullanan, modern bunalımların postmodern karmaşıklığa dönüşüm sürecini bizzat yaşayan, geleneksel duruşla çağını harmanlayabilen, Birmingham'dan dünyayı sarabilen bir yazar. On altı kurgu eserinin yanında on bir kurgusal olmayan araştırma, inceleme ve teori kitapları var. Bir iki tiyatro ve televizyon uyarlamaları da denemiş. Bu güngörmüş yaşam, en son hamlesini *Yazıdaki Yaşamlar*'la yapıyor. Tüm birikim ve iç dünyasının bir yansıması. Şüphesiz ki bir kitabın nasıllığını, yazarının kim oluşu belirler. Eğer o kişi günümüz edebiyatının etkin bir yazarı ise o zaman son kitabı da hayatının en önemli veya farklı bir çıkışı olabilir. *Yazıdaki Yaşamlar*, Lodge'un 2014 yılı başında çıkardığı çalışması. Acaba bu ömür, edebiyat dünyasında neyi eksik gördü de tamamlamak istedi? Bu kitabın önemi bence burada.

Yaşamlar yazıya nasıl taşınır veya yazıda yaşamlar nasıl olur? Normal bir yaşamdan yazı yaşamına geçmenin bedeli var mıdır? Varsa nedir? Lodge, bunların cevabını *Yazıdaki Yaşamlar*'da arar. Ama yazıya geçmek farklı da olabilir. Buna örnek olarak Prenses Diana'yı verir. Toplumsal etkilerin ve hassasiyetlerin insanları farklı bir alanda nasıl yaşatabileceğini gösterir. Yazı, kendine gel-

meyenleri de içine alabilir. Lodge, yaşamla yazı arasını irdeler. Yaşı ilerledikçe kendisini gerçeğe dayalı yazıma daha yakın hissettiğini söyler ve çağdaş edebiyatta buna benzer bir eğilimi gözlemlediğini de vurgular. Kurguyu gerçeklerden, gerçekte var olanlardan, gerçek yaşamların kayıtlı belgelerinden oluşturma yolunu konu alır. Henry James üzerine yazdığı *The Year of Henry James* ve H.G. Wells üzerine yazdığı *A Man of Parts* çalışmalarını buna örnek verir. Biyografik romanı tanıtır. Gerçeğin nasıl kurgulaşabileceği veya kurgunun nasıl gerçekleşebileceği üzerine hepimizin dikkatini çeker. İkisi arasındaki sınırın nasıl kolayca ihlal edilebileceği ve farkına varılmayan o ince karşılıklı zemin değişimi üzerinde durur. Yararlandığı yazılı belgeler, biyografiler, otobiyografiler, günlükler, anılar, itiraflar veya bunların çeşitli birleşimleridir. Belki de gerçeğin kurgulanmaya doğal bir yönelimi olduğunu ve belki de gerçeği anlamanın tek yolunun onu kurgusallaştırmaktan geçtiğini ima etmektedir. Lodge'un dolaylı tartışmaya açtığı bu konular kitabın bir önemli diğer yanıdır.

Makalelerden oluşan bu kitabında Lodge, Graham Greene, Kingsley Amis, Muriel Spark, John Boorman, Alan Bennett, Simon Gray, Terry Eagleton, Frank Kermode, Malcolm Bradbury, Anthony Trollope ve H.G. Wells üzerinden “yazı yaşamı” ele alır. Yazı için yapılan mücadeleleri, yazıdaki yaşamla gerçekte yaşamın şaşırtan farklılıklarını, yazıya girmek için denenen farklı yolları hem yazar bağlamında hem de yazının kendine özgü dünyasıyla vermeye çalışır. Bu kişiler ise farklı edebi duruşları olan ve yaşam şekilleriyle farklılık gösteren kişiliklerdir. Yıllarca beraber çalıştığı dostu Malcolm Bradbury'de yaptığı yakın gözlemler yazıda yaşamların onda oluşturduğu bir başka boyuttur. Lodge, yazıdaki yaşamlara farklı sızramalar yapanları özellikle seçmiştir. Son makalesinde yazıda yaşama geçen ve kendisinin de kendi kalemi ile yazıya geçirmeye çabaladığı H.G. Wells ile bir yazıda yaşam sahnelemesini verir. Her kitabında olduğu gibi Lodge, farklı edebi yönleri olan bu seçkin kişilerle bizlere birazcık da olsa kalıcı ve zevkli genel çağdaş edebiyat bilgileri vermekten de geri kalmaz.

## Yazarın Notu

Edebiyata yönelik yazı yazmanın temelde iki yolu vardır. Bunlardan biri, edebi okuma isteyen roman, şiir, oyun ve kurgusal olmayan kitap *biçimine* ağırlık vermeyi amaçlar. Çünkü bu eserler, bilgi araçları olmalarının yanında edebi çalışmalardır. Edebi biçim – çok önemli olmasına rağmen – sadece sözsel şekilde değil aynı zamanda yapı sorunlarıyla da ilgilenir – örneğin hikâyenin anlatıldığı bakış açısı veya açıları ve zamanın işlenmesi gibi.

Edebiyata yönelik yazı yazmanın diğer yolu ise, ele alınan eserin içeriğine ağırlık vermeyi ve anlaşılıp değerlendirilebilmesi için yazarının kendi hayatı bağlamında o eseri bir yere koymayı amaçlar.

Elbette her iki yaklaşım, eleştirel edebiyat tartışmaları içerisinde kaynaştırılabilir. Ama genellikle diğeri pahasına biri üzerine verilen bir önem vardır. Öyle görünüyor ki Aytaç Ören'in Türkçeye tercüme ettiği iki edebiyat eleştiri kitabımın, her bir türün de oldukça açık örnekleridir. *Kurgu Sanatı* temelde bir edebi biçim olarak romanın farklı yönleriyle ilgilidir ve *Yazıdaki*

*David Lodge*

*Yaşamlar* bazı yazarların yaşamlarıyla tecrübelerinin eserlerine nasıl yansıdığıyla ilgilidir. İkinci kitapta ele alınan konulardan bazıları Türk okuyucusuna aşina gelmeyebilir. Ama insan olarak kadın ve erkeklerin doğasında var olan merakın bu makaleleri ilginç kılacağını ümit ediyorum. Bu eserlerin Türkiye'deki okuyucularına ulaşmasına vesile olduğu için Aytaç Ören'e çok müteşekkirim.

David Lodge

## Önsöz

Elli yıldan daha fazla süredir yaratıcı yazımımı edebi eleştiri uygulaması ile birleştirmekteyim ve öncelikle bir yazar, sonra da bir roman eleştirmeni ve teorisyeni olduğumu düşünüyorum. Ama yaşlandıkça, gerçeğe dayalı yazıma daha çok ilgi duyduğumu ve bu yazımın beni daha da etkilediğini fark ediyorum. Yaş ilerledikçe bunun okurlarda ortak bir eğilim olduğuna inanıyorum. Ama aynı zamanda bu durum çağdaş edebiyat kültüründeki genel bir eğilim gibi görünüyor. Bu makaleler, gerçek insan yaşamlarının yazılı ifadelerle sunulduğu farklı tarzları açıklar, değerlendirir ve örneklendirir: Biyografi, biyografik roman, biyografik eleştiri, otobiyografi, günlük, anı, itiraf ve bu türlerin çeşitli birleşimleri. Bu kitabın başlığının bir başka anlamı daha vardır: Tek istisna dışında bütün subjeler mesleki anlamda farklı şekillerde “yazı yazma işinin içindedirler veya içindeydiler.” (bunlardan biri aslen bir film yapımcısı olmasına rağmen). Onların kişisel yaşamları ve ortaya koydukları eser arasındaki bağlantılar, bütün bu makalelerin içinden geçen bir çizgiyi oluşturur. Nere-

deyse tümü kendime ait otobiyografik pasajlar içerir ve kitabın sonraki kısımlarındaki bazı makaleler ise anı şeklinde düzenlenmiştir. Son makale, bir yazarın kitaplarından birinin hikâyesinin arkasında yatan olayı anlattığı, Henry James'in en büyük örneği olduğu bir alt-tür otobiyografiye aittir: Bu türün başlangıç ve oluşumunun ve bazen de kabul görüşünün tarihi. Daha önceki bir kitabın, *The Year of Henry James*, başlığı altındaki makalede kendi romanım *Author, Author*'ı bu şekilde ele aldım. 'H. G. Wells'i Yazmak' daha kısa ve tartışmalı bir eserdir. *A Man of Parts*'ın basıldığı zamanda biyografik romanın tartışmalı statüsü göz önünde tutulduğu zaman, kitabın yazım sürecine dair yapılan açıklama, kaçınılmaz biçimde bu melez türün bir çeşit savunması olmuştur.

Bu kitap, araştırmacıların içinde ilginç şeyler bulabileceğini ummama rağmen, temelde 'genel okuyucu' için tasarlanmıştır. Okunmaya değer olması kaygısıyla dipnot ve biyografik bilgileri minimumda tuttum. Tartışmaya açılan veya alıntılanan kitaplar, yazar, başlık ve ilk baskı tarihiyle basitçe verilmiştir.

D. L., Şubat 2013

## Merhum Graham Greene

Norman Sherry'nin üç ciltlik Graham Greene<sup>1</sup> biyografisi, 28 yıl boyunca sürekli onu meşgul eden tek şeydi, bu belki de kayda değer bir süreydi. 1994 yılında basılan ikinci cildi okuyacak kadar yaşamayacağını doğru tahmin eden Greene 1991'de öldü. Nihayetinde 2004 yılında basılan üçüncü ve son cildi okuyacak kadar Sherry'nin yaşayamayacağını da söylemişti. Bu cilt, insanın biyografinin sürekli artan ölçek ve kapsamında bazı kırgınlıklar bulabileceği ve genellikle mahcup edici açıklamalar yaptığı için üzülebileceği görüşler içermekteydi. Green'in bu kehaneti neyse ki gerçekleşmedi ama bazen buna yaklaşıldı. Sherry, Greene'e romanları için mekân olarak kullandığı her ülkeyi ziyaret edeceğine söz vermişti. Bu, yaklaşık yirmi ülkeye onu götüren bir sözdü ve tehlike, zorluk ve en az bir kez hayatını tehdit eden bir hastalığa yol açmıştı. Sondan bir önceki sayfa-

---

<sup>1</sup> The Life of Graham Greene, Volume One 1904-1939 (1989); Volume Two 1939-1955 (1994); Volume Three 1955-1991 (2004).

da 'sonuna gelmek genellikle benim güç ve ruhumun ötesinde görünmüştü'yü itiraf ediyor ve anlatısının tam da son cümlesini boş bir inançla yarım bırakıyor.

Saplantılı ve yegâne bir proje olduğu, öznenin hayatını dolaylı olarak yeniden yaşatacak mecburi bir girişim olduğu ve bir şekilde eserle sanatsal faaliyet arasındaki mükemmel 'uyum'u başardığı zaman, bu muhteşem eserin gelişiminde edebi biyografinin tehlikeleri ile ilgili eğitici bir hikâye olduğunu görmemek imkânsızdır. 'Rahatsız edici olduklarında bile roman yazarı kendi yaşam gerçeğini kabul etmedikçe hiçbir roman inanılır değildir.' Sherry bu son bölüm boyunca bunu iddia ediyor. 'Greene'in kendi geçmişine değinmesi gerekiyordu: ve bu durumda da bizim ona has tarihi ortaya çıkarmamız gerekiyor.' Burada bazı tartışmalı iddialar var. Bu bağlam içerisinde 'gerçek' ne anlama gelmektedir? Eğer biz yazarların kurgularında sıkıntılı ve rahatsız edici deneyimlerine değindiklerini (ve Green'in kendisinin 'yazı bir tür terapidir'i yazdığını) kabul edersek o zaman; gerçekleri değiştirdiği, hatta ters düz ettiği, yeniden yorumladığı ve tamamen kurgusal materyallerle birleştirdiği için bu durum genellikle böylesi deneyimlerin gözlemsel gerçeklerinden ayrılmayı içermez mi? Eğer böyleyse, romanların karakter ve olay kaynaklarını yazarın kendi yaşantısına tam olarak bağlamaya çalışmada bir tehlike yok mudur? Bunu yapmayı başardığımız zaman bir roman daha 'inanılır' olur mu? Veya daha az 'inanılır'?

Bu sorular, T.S. Eliot'ın 1919'da 'sanatçı ne kadar mükemmel olursa onda tümüyle o kadar ayrı acı çeken ve yaratan bir zihin olur; bu zihin kendi malzemesi olan hırsları o kadar mükemmel sindirir ve değişime uğratar' ifadelerini deklare ettiğinden bu yana edebiyat eleştirmen ve araştırmacılarını uğraştıran daha geniş bir tartışmaya aittir. Eliot, yaratıcı sürecin temelde yazarın kendisinin bir ifadesi olduğu şeklindeki Romantik görüşe itiraz etti ve bu dolaylı olarak da metni özerk sözel bir obje olarak gören akademik edebiyat eleştirisinde yeni bir hareketin önemli bir ölçüde ortaya çıkışına katkı sağlayan biyografik yorumun meşruiyetiydi ve yir-



minci yüzyılın sonuna kadar da 'yazarın ölümü'nü zafer kazanmışcasına onaylamıştı. Bu süre içinde akademik olmayan okuyucular, gözlemsel ve tarihsel eğilimdeki akademik çevre tarafından genelde yazılan yazarların biyografilerine artan bir ilgi gösterdiler. Edebi biyografilerin cazibesi inkâr edilemez ve dayanılmaz ama kavramsal açıdan katışıksız olduğu bir gerçektir. Edebi yaratıcılığın gizemi ile büyüleniriz ve bundan dolayı bir yazarın esin kaynaklarını keşfetmeye istek duyarız. Ama aynı zamanda önemli yazarlara karşı özellikle sıra dışı davranış sergiliyorlarsa âdetâ insani bir meraka kapılırız. Graham Greene, hayatı merakın bu iki türünü de tatmin edecek fırsatı sunan bir kişiydi – belki de o kadar büyük bir fırsattı ki Norman Sherry altında ezilmeyi göz önüne aldı ve nihayetinde de bundan yorgun düştü.

Kesinlikle en iyisi, 1904-39 yıllarını kapsayan ilk cildi idi. Mutsuz geçen çocukluğunda Green'in ihanet temasının saplantı kaynağını ikna edici bir şekilde ortaya çıkarıyor, canlı ve açık bir şekilde bir yazar olarak inişli çıkışlı ilk kariyerinin merak uyandıran hikâyesini ve dikkat çekici flörtünü, evliliğini ve kaçamak cinsel hayatını anlatıyordu. Uyandırdığı övgüyü tamamen hak etmişti. İkinci cildi daha az tatmin ediciydi. Çünkü konu düzenlemesi, Green'in 1939-55 yıllarındaki yaşamının anlatı çizgisini bulanıklaştırıyordu. Ama bu ikinci kitap, Green'in İngiliz Emek politikacısı Harry Walston'un eşi Catherine Walston'la kurgudan daha tuhaf olan aşk macerasını unutulmaz bir şekilde veriyordu. Bu ilişki, ('C.'ye' diye atfedilen) *The End of Affair* adlı eseri esinlemiştir. 900 sayfalık üçüncü cilt en uzun olanıdır ve aynı zamanda en zayıf kalanıdır. Gözlemlenmiş gerçek ve hayali yaratımın sanatsal harmanını açığa çıkaran Green'in romanlarındaki her önemli karakter için Sherry'nin gerçek hayat modeli bulma azmi, bu son kitapta gittikçe göze batır ve kitabın muazzam uzunluğuna ve gerçeklerle dolu olmasına rağmen anlaşılabilir boşluklar oluşturur. Örneğin *Dr Ficher of Geneva*'ya (1980) bir atıf varsa ben bunu kaçırırım ve dizin kısmında bununla ilgili hiçbir şey yoktur. Bu karışık fabl ufak bir iş ama